

Hans Kongelige Majestæts naadigste Beretning til Norges Riges Storting om Rigets Tilstand og Bestyrelse i den Tid, som er forløben, siden Nationens Repræsentanter sidst vare samlede.

Vi Oscar, af Guds Naade Konge til Norge og Sverige, de Gothers og Venders,

Gjøre vitterligt:

Overensstemmende med Rigets Grundlov skulde Hans Majestæt herved naadigst meddele det nu samlede Storting Beretning om Rigets Tilstand og Bestyrelse i den Tid, som er forløben, siden Nationens Repræsentanter sidst vare samlede.

Tilgangen af immatriculerede Studerende ved Universitetet har i 1873 omtrent været den samme som i det foregaaende Aar, og dette heldige Virksomhed er uafbrudt bleven fortsat.

De offentlige Almueskoleers Organisation efter Loven af 17de Juni 1869 skrider frem og et Realgymnasiums 1ste Klasse er i aavigte Aar traadt i Virksomhed ved Christiansands Kathedralskole. De 3 kommunale Middelskoler, hvortil forrige Storting bevilgede Bidrag af Statskassen, ere ligeledes traadte i Virksomhed.

Den ved Kongelig Resolution af 13de Mai 1871 nedsatte Kommission for at udarbejde Udkast til en ny Lov om Almueskolevæsenet i Byerne har afsluttet sine Forhandlinger og fremlagt et Lovudkast med Begrundelse, hvilket er besørget trykt og omdelt til samtlige Autoriteter og By-Almueskolekommissioner, ligesom det er gjort tilgængeligt gennem Boghandelen. Tilfølgende Kongelig Resolution af 12te Oktober 1872 har samme Kommission i Forening med endel tilkaldte Mænd taget under Overveielse, hvorvidt Skoledirektor-Institutionen bør omorganiseres navnlig i Retning af Amtsinpektørens Ansættelse. Den af denne Kommission afgivne Betænkning er trykt og omsendt i Forbindelse

med ovennævnte Lovudkast, hvorhos Departementet derover har begjært Stttsdirektionernes Betænkninger.

Af et omarbejdet 4de Dplag af Læsebogen for Folkeskolen og Folkehjemmet vil 1ste Skoletrin om føie Tid udkomme, ligesom de to øvrige Skoletrin kunne ventes udgivne i Løbet af indeværende Aars 1ste Halvaar.

Efterat Lov af 31te Mai 1873 har aabnet Udgang til at tilstaa Amtsskolekasserne betydeligt forøgede Tilskud af offentlige Midler, navnlig naar Lavmaalet for Lærernes Løn udgjør 1 Spd. 60 ø pr. Skoleuge eller derover, have flere Amtsforsamlinger i forrige Aar besluttet Lavmaalets Forhøielse, saa at et mindre Lavmaal end 1 Spd. 60 ø nu kun finder Sted i eet Amt. Som Følge heraf have de Midler, hvorover Amtsskolekasserne i forrige Aar havde at raade, naar endel Beholdninger sættes ud af Betragtning, udgjort noget over 72,000 Spd., medens Amtsskolekassernes Budgetter for Aaret 1872, med Fradrag af Beholdningen fra foregaaende Aar, kun udviste en Indtægt af noget over 45,000 Spd.

Da Amtsskolekassernes Midler dels direkte som Alderstillaag, dels indirekte som Bidrag til Anstæffelse af Lærerboliger og Jordvei for Lærerne samt til høiere Almueskoler osv., komme Lærerstandens tilgode, antages en væsentlig Forbedring i Lærerstandens økonomiske Kaar allerede at være indtraadt, hvilken Forbedring yderligere vil tiltage, naar den nye Lov har virket i nogen Tid.

Et for de foregaaende Storting fremsat Forslag angaaende Forandringer i Uegtestabslovgivningen, der ikke da kom under endelig Behandling, vil,

væsentlig usforandret, paany blive forelagt Stortinget.

Foruden den ved Sognepræst Landstad istandbragte nye Salmebog, der ogsaa i det forløbne Aar har rundet Indgang i flere Menigheder, er nu ogsaa det af Provst Hauge udarbejdede, i tidligere Beretninger omtalte Udkast til Salmebog for Kirke og Hus bleven autoriseret til Brug ved den offentlige Gudstjeneste, ligesom der ved en anden Resolution af samme Dag er afgivet Bestemmelser om den Fremgangsmaade, der af vedkommende Menigheder bliver at benytte ved Ombytning af Kirkesalmebog.

Arbejdet paa Thronhjems Domkirke fortsættes — som før tildels ved Hjælp af frivillige Bidrag — fremdeles med Held, og der vil blive fremsat Forslag om forøget Bevilgning til Restaurationen.

Dplysningsvæsenets Kapitalsfonds Formue udgjorde ved Udgangen af 1872 omtrent 3,750,000 Spd., deri indbefattet 270,000 Spd. tilhørende forskellige geistlige Embeder.

Det geistlige Byggefond er i 1872 forøget fra 85,000 Spd. til omtrent 88,000 Spd.

Det geistlige Entepensions-Fonds Formue udgjorde ved Udgangen af 1872 omtrent 942,000 Spd., foruden en opsparat Rentebeholdning af omtrent 22,500 Spd.

Tiendefondet har i forrige Maaned naaet den for samme ved Lov af 4de Mai 1872 bestemte Størrelse, 1,070,000 Spd., hvorefter Afgiften af Fiskevarer vil kunne anvendes til Havnearbejder m. v., overensstemmende med Lov af 24de Mai 1873.

Foruden den statistiske Beretning om Fattigvæsenet for Aaret 1870, der paa det Nærmeste var færdig ved forrige Storthings Sammentræden, er i det forløbne Aar ogsaa Beretningen for 1871 udgivet i Trykken. Den Forventning, som allerede forrige Aar blev udtalt om en Standsning i Fattigondets truende Bægt, har ved disse Oversigter vundet i Bestyrkelse. Om end denne Forandring til det Bedre væsentlig maa tilskrives de gode Tider, tør det dog antages, at den ogsaa for nogen Del hænger sammen med et klarere Blik for den rigtige Optræden mod dette Onde hos dem, der i Kommunerne nærmest have Besatning med Sagen. Det ligger dog nær, at i Tider, da Fattigskattens Tryk er mindre føleligt, føles heller ikke Opfordringen til at træffe mere omfattende Foranstaltninger saa stærkt. Imidlertid er ogsaa i de sidste Aar 2 nye Ivangsarbejdsanstalter traadte i Virksomhed.

Der vil blive forelagt Stortinget naadigst Proposition til Grundlovsbestemmelse angaaende

Forandring i Grundlovens § 54 med flere Paragrafer.

Det paa Stortingene i 1872 og 1873 fremsatte Lovforslag angaaende Forandringer i Lov om Forbrudelser af 20de August 1842, der ikke kom under Stortingets Afgjørelse, vil med enkelte Modifikationer paany blive Stortinget forelagt, hvilket ogsaa vil ske med det paa Stortinget i 1873 fremsatte, men uafgjorte Lovforslag angaaende Ophevelse af Gældsfængsel m. B. Endvidere vil der blive fremsat Propositioner til Love om Adgang til at give dramatiske Forestillinger m. B. samt om visse Brugsrettigheder over fast Eiendom. Andre Lovgivningsgjenstande, angaaende hvilke Stortinget har fremsat Anmodning, ere under Forberedelse. Dette gjælder navnlig om Revisionen af Lovgivningen om Sameie mellem Hgtefolk, med Hensyn til hvilken Sag den nedsatte Kommissions Betænkning endnu ikke er afgiven, samt om Revision af de gjældende Bestemmelser om den militære Retsspleie, i hvilken Anledning en Kommission er nedsat ved Kongelig Resolution af 11te Oktober 1873.

Mellem de forenede Riger og Storbritanien og Irland er i 1873 ratificeret en Konvention om gjensidig Udlevering af Forbrudere.

Udgifterne ved Lovovertrædelsers Paatale, der i 1871 og 1872 udgjorde noget over 136,000 Spd. aarlig, antages for 1873 neppe at ville andrage til noget høiere Beløb. Medens det samlede Antal af Strafarbejdsfanger i 1873 har været noget mindre end i 1872, har dog i 1873 noget Mere maattet anvises som Tilskud af Statskassen til Strafarbejdsanstalterne. Forholdet mellem begge Aars virkelige Udgift afhænger imidlertid ogsaa af Materialbeholdningernes Størrelse og Udstrækningen af de i begge Aar udførte ekstraordinære Arbejder. Hovedsagelig som Følge af Bestemmelserne i Lov af 4de Mai 1872 er Fangebelægget i Lugthusene ikke ubetydeligt i Aftagende, medens Fangeantallet i Fæstnings-Strafanstalterne er i Tilvæxt.

Sundhedstilstanden har fremdeles været god. Der viste sig ihøst nogle Koleratilsælde i Bergen, uden at denne Sygdom greb videre om sig.

Tilfølgende den af sidste Storting fremsatte Anmodning vil en ny Plan for det paabegyndte Righospitalsanlæg blive Stortinget forelagt.

Forrige Aars Høst var i det Hele taget over et Middelaars.

Sildefiskerierne ere drevne med mindre Held, medens Resultatet af Torstefiskerierne har været meget gunstigt. Makrel- og Laxefiskerierne antages at have givet omkring et middels Udbytte.

Expeditionerne til Ishavet have, hvad Sælsfangsten angaar, i forrige Aar været mere end almindelig heldige.

For Bergværksdrift og Industri have Konjunkturerne været gode, tildels endog meget fordelagtige.

Den stærke Udvikling i Handelsomsætningen, der allerede i forrige Aar gav sig tilkjende ved en betydelig forøget Ind- og Udførsel, er i 1873 vedblevet, saa at den udenlandske Omsætningsværdi i dette Aar formentlig kan ansættes til omkring 50 pCt. mere end for to Aar tilbage. Dette Resultat skyldes fornemmelig Trælastprisernes Stigen og det tilfølgende Velstandens Forøgelse tiltagne Forbrug af fremmede Produkter. Derimod har Handelen med Fiskevarer neppe været synderlig fordelagtig, da Indkjøbet i Regelen er falden dyrt.

Pengemarkedets Tilstand har været gunstig for Omsætningen, uagtet Diskontoen mod Slutningen af forrige Aar har hævet sig noget.

Skibsfarten har haft et særdeles heldigt Aar, og Handelsflaadens Størrelse er bleven betydelig forøget.

Den raske Udvikling, der har fundet Sted for de fleste Næringsveies Vedkommende, har fremkaldt en usædvanlig Efterspørgsel efter Arbeidere og som Følge deraf forholdsvis meget høje Arbejdsloninger.

Folkemængdens Tilvæxt har i de senere Aar ikke holdt Strid med den økonomiske Fremgang, væsentlig fordi Udvandringen — skjønt i Tilbagegang — ogsaa i forrige Aar har været meget betydelig.

Rigets Folkemængde kan for Tiden ansættes til omkring 1,777,000.

Den geografiske Opmaaling har været fortsat i Romsdals og søndre Thronhjems Amter. De hydrografiske Undersøgelser ere foregaaede i Nordre Bergenhus Amt; Dypningen af Havbunden er foretaget paa Strækningen fra Utsire til Feie nord for Bergen.

De geologiske Undersøgelser ere fortsatte i Thronhjems og Tromsø Stifter.

Undersøgelserne af Kulleierne paa Andøen ere ophørte, og der vil blive Stortinget forelagt Forslag om at overlade Kulforekomsterne til Private.

En i forrige Aar nedsat Kommission til Revision af den gjældende Lovgivning om Maal og Vægt har afgivet Indstilling med Udkast til Lov om Indførelse af det metriske Maal- og Vægtsystem, hvilket Forslag er under forberedende Behandling.

Overveielserne angaaende Lovgivningen om

den kommunale Bessatning samt om Veibesættelsen, hvorom Anmodninger fremsattes af Stortinget i 1869, er ikke saaledes fremskredne, at endelig Meddelelse i disse Sager vil blive Stortinget forelagte iaar.

Arbejderne paa Jernbaneanlægget fra Namot i Østerdalen til Støren i søndre Thronhjems Amt ere fortsatte. Anlæg af Jernbane fra Thronhjem til Rigsgrændsen i Meraker er ikke endnu paabegyndt. Angaaende Jernbaneanlæg fra Christiania gennem Akershus og Smaalenenes Amter til Sverige ere videre Undersøgelser overensstemmende med sidste Storthings Bestemmelse fremmede. Om samtlige Anlæg vil Stortinget erholde nærmere Meddelelse.

Jernbaneundersøgelser ere ogsaa iværksatte i forskjellige andre Distrikter i den Udstrækning, som Udgangen til Ingeniørkræfter har tilladt.

Forsikringssummerne for de i den almindelige Brandforsikringsindretning forsikrede Bygninger udgjorde den 1ste Juli 1873 for Kjøbstadsafdelingen 57,360,000 Spd. og for Landafdelingen 33,600,000 Spd., tilsammen 90,960,000 Spd.

Kjøbstadsafdelingens opsparede Fond udgjorde ved Udgangen af 1873: 350,000 Spd., Landafdelingens til samme Tid 180,000 Spd.

Rigets Toldintrader, der for indeværende Budgettermin ere anslaaede til 3,100,000 Spd., have i 1873 udgjort 3,640,000 Spd. og have saaledes i det nævnte Aar betydelig oversteget det paaregnede Beløb.

Brændevinsafgiften, der for Budgetterminen er anslaaet til 570,000 Spd., har i Tilvirkningsterminen 1872—1873 udgjort omtrent 577,700 Spd.

Maltafgiften, der for Budgetterminen er anslaaet til 270,000 Spd., har i Tilvirkningsterminen 1872—1873 udgjort omtrent 370,100 Spd., hvori dog antagelig vil fragaa omtrent 28,000 Spd. som Skattegodtgjørelse for til Udlandet udført M.

Revisionen af Rigets Matrikulskyld er tilendebragt inden 14 Amter, og i de 3 øvrige Amter, hvor saadan Revision skal foregaa, ere Amtskommissioner i Virksomhed. Den oprettede Hovedskyldedelskommission har fortsat sit Arbejde i det forløbne Aar.

Kongsberg Sølvværk, der i Gjennemsnit for Aarene 1869, 1870 og 1871 gav en aarlig Produktion af omtrent 15,270 Mk. fint Sølv og et aarligt Overskud af omtrent 48,700 Spd. foruden Renter af dets Driftsfond, har i Aaret 1872 givet

en Produktion af omtrent 15,820 Mk. fint Sølv og et Dverstud af omtrent 48,900 Spd., foruden Renter af Driftsfondet, medens det i Budgettet var anslaaet til 25,000 Spd. Oprensningen af Haus Sachsen Grube er nu næsten tilendebragt, og Forsøgsarbejder vil sandsynligvis kunne paabegyndes i Begyndelsen af 1874.

Bed Myntindretningen paa Kongsberg blev i Begyndelsen af Aaret 1873 fuldført den i Slutningen af 1872 paabegyndte Udmyntning af 27,000 Spd. i Sølvtreffillinger; senere blev der udmyntet 50,000 Spd. i $\frac{1}{10}$ Species for Norges Bank, og 1000 Spd. i $\frac{1}{2}$ Species for Statskassens Regning, samt endelig 15,000 Spd. i Sølvtreffillinger, hvorme man blev færdig i Begyndelsen af August Maaned. I Slutningen af Aaret har man været beskæftiget med Forberedelser til Guldudmyntning, hvilken sidste dog ikke inden Aarets Udgang har kunnet paabegyndes paa Grund af indtruffen Forsinkelte med Forfærdigelsen af de i Stockholm bestilte Stempler.

Statskassens udestaaende Fordringer, som ved Udgangen af 1872 udgjorde 5,579,247 Spd., beløb sig ved Udgangen af 1873 til 5,877,432 Spd.

Statskassens synkende Fond, der efter Beretningen til sidst forsamlede Storting udgjorde 421,639 Spd. 56 $\frac{1}{2}$, er fremdeles bleven forøget ved, at Renterne af Fondets Obligationer ere blevne anvendte til Indløb af Obligationer. Ved Udgangen af Aaret 1873 var Fondet saaledes Eier af Statsobligationer til Beløb 423,646 Spd. 25 $\frac{1}{2}$.

Statskassens kontante Beholdning, der ved Udgangen af Aaret 1872 udgjorde 3,117,000 Spd., — derunder indbefattet et Beløb af 1,462,500 Spd., hidrørende fra det i Genhold til Stortingsbeslutning af 3die Mai 1872 og Kongelig Resolution af 14de Mai s. A. optagne Statslaan, — udgjorde ved Udgangen af Aaret 1873 2,558,500 Spd., hvoraf 642,500 Spd. hidrørende fra de ved nysnævnte Statslaan tilveiebragte Midler. Den nævnte Beholdning var dels beroende i Hovedkasserne, dels indsat paa Folio i Norges Bank, dels anbragt i Bankindretninger i Christiania, Bergen og Throndhjem, hos udenlandske Handelshuse eller hos Laane- og Diskonteringskommissioner.

Rigets Statsgjæld, der ved Udgangen af Aaret 1872 beløb sig til omtrent 8,506,800 Spd., udgjorde ved Udgangen af Aaret 1873 omtrent 8,242,500 Spd.

Statskassens Beholdning af Preferenceaktier i den norske Hovedjernbane, der ved Udgangen af 1872 udgjorde £ 29,010, er i Aaret 1873 i Genhold til Stortingsbeslutning af 20de Mai og Kon-

gelig Resolution af 12te Juni samme Aar bleven forøget med Aktier til Paalydende af £ 84,830 efter Kurs indkjøbte for omtrent 430,000 Spd., hvilket Beløb, der paa Grund af Statskassens kontante Beholdnings betydelige Størrelse foreløbig har kunnet afholdes af denne, vil blive at dække ved Salg af $4\frac{1}{2}$ pCt.s uopsigelige Statsobligationer.

Hypothelbanken, om hvis Virksomhed Stortinget vil erholde særskilt Meddelelse, har i Aaret 1873 udstedt Obligationer til Beløb omtrent 760,000 Spd. og udlaant et omtrentlig tilsvarende Beløb.

De lovbestemte Øvelser for Armeen afholdtes i s. A. ved samtlige Afdelinger, hvorhos der ved Bergenste Brigade blev afholdt Over- og Underbefalsamling i 12 Dage.

De i det Throndhjemste forlagte Militærafdelinger af alle Vaabenarter vare i Anledning af Hs. Majestæts Kroning sammendragne ved Throndhjem i en Tid af 8 Dage, hvorunder der i Forening med 2 didkommanderede svenske Afdelinger foretoges et 2 Dages Feltmanøver mellem Throndhjem og Stjørdalen.

Ved den af sidste Storting erholdte forøgede Bevilgning til Generalstaben er dennes Personale paa det Nærmeste bragt i Overensstemmelse med Planen af 24de Februar 1872, og efter den ligeledes dertil særskilt givne Bevilgning blev i afvigte Høst afholdt Generalstabsøvelser, hvilke foregik i Trakten mellem Vallsø og Drammen.

Ved Krigsskolen og Instruktionskolen til Uddannelse af Infanteriofficerer uden fast Løn bestode i forrige Aar henholdsvis 18 og 34 Elever den bestemte Afgangsexamen og ansattes som Sekondlöitnanter ved de forskellige Brigader.

8 Officerer bestode fuldstændig Afgangsexamen fra den militære Højskole.

Tilgangen til Armeens garnisonerende Afdelinger har i det forløbne Aar, formentlig paa Grund af den høie Arbejdsfortjeneste, hvortil der nu i alle private Virksomhedsgrene gives Anledning, været meget indskrænket, hvorfor Vakancerens Antal er i stadigt Tiltagende, saa at det har været nødvendigt i større Udstrækning at indkommandere udfærdigede Menige til Garnisonstjenestens Befridelse.

Infanteriets Depotafdelinger ere alle blevne forsynede med Remingtongeværer. I Aarets Løb er af dette Slags Geværer 4000 fra Kongsberg Vaabenfabrik afleverede til Hovedarsenalet og 1000 Stykker bestilte ved en udenrigt Fabrik. For Fremtiden vil der fra Fabrikken paa Kongsberg,

der nu er fuldstændig forsynet med de fornødne Maskiner, aarlig kunne leveres 5000 Geværer. Reserverbeholdningen af Kobberpatroner er bragt op til den Størrelse, som var tilsigtet ved den dertil erholdte ekstraordinære Bevilgning.

Materiellet for det ældre glatløbende Positions- og Beleiringsstyks er bleven omdannet til Brug for de riflede ^{4"} 28 pundige Armstrongkanoner. Til Bjergartilleriet er anskaffet Smede- og Værktøjskærter, ligesom Forarbejdelsen af Jernlavetter for dette Artilleri er paabegyndt.

Bed Fæstningerne ere, foruden de nødvendige Bedligholdsarbejder, endvidere de Arbejder, hvortil Midler særskilt have været bevilgede, paa en enkelt Undtagelse nær alle fuldførte. Navnlig ere paa Osarsborg de 7 Kanonstande til Pantferbrydere blevne færdige.

Bed Marinens Hovedværst er Bygningen af Monitoren Thor og Dampkanonbaaden Vale bleven fortsat. Forandringen af to Kanonchalupper til en med Dampkraft forsynet Dobbeltbaad (Troid) er fuldført. Forberedende Arbejder ere foretagne til Omdannelse af 7 Kanonchalupper til Dampkanonbaade af Nøt-Klassen. Opsyrelsen af Kanonstande for svære riflede Kanoner er bleven fortsat. Udrustninger til Ovelse af Officerer, Kadetter og faste Mandskaber har fundet Sted, forsaavidt Midlerne have tilladt det. Derunder er, foruden Ovelser med Excerskibet Desideria, foretaget Togter med Fregatten St. Olaf, Korvetten Mornen og Dampkanonbaaden Lougen i Nordsøen og Atlanterhavet, hvoriblandt et Togt med Mornen til den spanske Kyst.

Nye Fyre ere anlagte paa Obridstad og Ulla. Forandringen af Lister Fyre fra tre til et er foretaget.

Nye Mærker og Fortøiningsindretninger ere anbragte paa forskellige Steder.

Flere mindre Arbejder til Forbedring af Udhavne og Seiløb paa Kysten ere foretagne. Det

ved Lov af 24de Mai 1873 bestemte Fond til Havnearbejder, Mærker og Fæstigheder i Fiskeridistrikterne, vil fra 1ste Februar d. A. erholde den Tiendefondet tidligere tilflydte Fiskeafgift. Forslag til Bevilgning af dette Fond vil blive Stortinget forelagt.

Postvæsenet er udvidet ved Oprettelse af flere nye Postaabnerier og Bipopster.

En Konvention om direkte Udvegling af Post med de Forenede Stater i Nordamerika er afsluttet og traadt i Kraft fra 1ste Juli f. A.

Bed en med Danmark afsluttet ny Postkonvention samt ved en samtidig stedfunden Revision af Bestemmelserne om Postudveglingen mellem Norge og Sverige er bevirket forskellige Lettelser i Postforholdene mellem de skandinaviske Lande.

Uagtet Postregnskaberne for 1873 endnu ikke samtlige ere indkomne, kan man dog se, at Postvæsenets Indtægter fremdeles stille sig adskillig gunstigere, end det paaregnedes at ville blive Tilfældet efter den ved Lov af 3die Mai 1871 foretagne Nedsættelse i Portoer for den indenrigske Brevvegling m. v.

Fornyet Lovforslag angaaende offentlige Tjenestemandes Skyds- og Diætgodtgjørelse vil blive forelagt Stortinget.

De af Stortinget i 1872 bevilgede Telegrafanlæg mellem Christiania og Rigsgrændsen ved Magnor, mellem Arendal og Egersund, samt fra Rjev til Langenæs og Stokmarknæs i Vesterdaalen ere fuldførte. Af de af forrige Storting bevilgede Telegrafanlæg ere fuldførte: Linierne fra Trano til Grøto, fra Sandtorv til Harstad med Stationer i Grøto og Harstad, hvorhos Stationen i Bøssøvungen i Søndre Bergenshus Amt er aabnet. Den ligeledes af sidste Storting bevilgede Linie fra Ramsø til Besager er under Udførelse, men endnu ikke fuldført.

Revisionsdepartementet har fremdeles seet sig i Stand til at holde Revisionsvæsenet paa et tilfredsstillende Standpunkt.

Hans Kongelige Majestæt forbliver Norges Riges Storting med al Kongelig Naade og Gnist velbevaagen.

Givet paa Christiania Slot den 3die Februar 1874.

Under Vor Haand og Rigets Segl.

D S C A R.
(L. S.)